

Людмила ПРОКОПЧУК,
 учителька англійської мови Дунаєвського ліцею №3

Формування громадянських компетентностей школярів на уроках англійської мови

Для формування складових громадянської компетентності, що визначені концепцією НУШ як однією зі складових моделі сучасного випускника школи, громадянина – патріота, що здатний поєднати позитивне ставлення до народу, який говорить іноземною мовою, та його культури, і зберегти повагу до свого народу, любов до Батьківщини та рідної мови та віру в майбутнє своєї країни [3], враховуючи вікові та психологічні особливості школярів, намагаючись підібрати цікаві підходи та застосовуючи нестандартні прийоми, реалізувати ці завдання.

Програма з англійської мови передбачає час на скрізне вивчення впродовж усіх етапів навчання кожної з восьми тем, змістове наповнення яких відкриває можливості для вправлення і в завданнях, пов'язаних з громадянською компетентністю. [10] Під час вивчення традицій відзначення найпопулярніших свят в Україні і за кордоном, щоб познайомити учнів ближче з культурними реаліями Різдва серед носіїв англійської мови, вивчаю з ними колядки: 1-4 класи – *We wish you a Merry Christmas*, у 5-9 класах – *Jingle bells*, в 10 – 11 класах – *Carol of the bells*. Школярі не лише вивчають тексти пісень, але й опановують навички їх хорového виконання, щоб потім мати змогу представити їх на новорічних вечорах, порівнюючи з тими, що традиційні для українців. Одну з них мої учні 10 класу представили під час уроку – дискусії на тему «*The life of youth in Ukraine and the USA*» за участю волонтера Корпусу миру Кларка Х'юза, вразивши його виконанням англійської версії всесвітньовідомого українського «Щедрика» англійською мовою.

Під час вивчення у 9 класі підрозділів теми «*Nature and weather*» як «*Nature: SOS*», «*Nature and climate*», «*Nature and Health*» мої учні навчаються вести дискусії та інтерв'ю про внесок особистості в життя громади. Пропоную їм рольову гру «Я – природоохоронець», «Мітинг проти кліматичних змін», або ж долучитись до флешмобу «*Every little thing makes a difference*», де вони надсилають фото або відео про свій внесок в боротьбу за чисте довкілля.

Тема «*Youth and relationship*» у 10 класі, де багато тематичних текстів присвячені проблемі булінгу, дає змогу провести «Трибуну спікера», що спонукає до ситуативного мовлення та висловлення власного бачення проблеми, використовуючи структуру «*If I were you, I would ...*». Десятикласники обговорюють проблему волонтерської праці, що стала надзвичайно актуальною від початку повномасштабного вторгнення Росії в нашу країну, моделюють ситуації, в яких вони могли б допомогти своєю безкоштовною працею. Пропоную їм створити мапу волонтера, на якій позначити

та аргументувати свій вибір об'єктів для допомоги, а також презентувати свій досвід волонтерства на користь ЗСУ, внутрішньо переміщених осіб та потреб громади.

Великий простір для формування навичок громадянської компетентності в 11 класі дає змістове наповнення теми «*Ukraine*». Підбір текстів підручника «*Англійська мова. 11 клас*» авторів М. Нерсисян, І. Піроженко сприяють організації *Cross – class discussions*. [6] В опрацьованні матеріалу рубрики *Ukrainian identity* використовую вправу «*Ламаємо стереотипи*». Підтема «*Politics and governance*» формує в учнів розуміння важливості участі в політичному житті своєї країни та можливості впливу громадянина на внутрішньополітичні процеси, а, відтак, і відповідальності за її долю. Пропоную заповнити таблицю *Rights and duties of the citizens of Ukraine*, що передбачає використання модальних дієслів *should, must, need, ought to, can, may* та умовних речень, і спирається на знання, отримані ними на уроках правознавства. Учні висловлюють свої пропозиції щодо позитивних змін в роботі як свого навчального закладу, так і місцевого самоврядування, а також країни, з використанням мовного кліше «*If I were the mayor of my town, I would ...*», «*It's necessary, important, a chance to...*» Навчаю вихованців прогнозувати імовірні наслідки запропонованих дій, використовуючи складнопідрядні речення причини, наслідки, умови.

Вивчення рідної культури й мови створює підґрунтя для вивчення іноземної, а процес усвідомлення загальнолюдських цінностей безпосередньо пов'язаний і йде паралельно з розвитком почуття національної самобутності. Шляхом порівняння вони вчатьс я бачити успіхи своєї країни і її проблеми, поважати й цінувати традиції та звичаї свого народу.

Почуття національної гідності зміцнюється, коли учні вільно можуть розповісти іноземним гостям про свою оселю, родину, країну, свій край, його історію, цікаві географічні маршрути, наукові досягнення, твори мистецтва, традиції, звичаї. Нові Державні стандарти освіти та нові навчальні програми роблять використання регіонального компоненту змісту уроків іноземної мови більш пріоритетним. [2] Не знаходячи в підручниках необхідних краєзнавчих матеріалів, я довгий час розробляла, апробувала в роботі зі своїми учнями, а згодом узагальнила і упорядкувала в посібнику «*Discover your small motherland*» великий обсяг країнознавчих матеріалів про Хмельниччину, її історико-культурні та природні пам'ятки, відомих своїми здобутками наших співвітчизників з минулого та сучасних знаменитостей, що прославляють рідну землю в різних сферах життя, цікаві аспекти громадського та культурного життя. (<https://docs.google.com/document/d/192A2iy0fpDjNbD1f7Ak4rSehITJ5v>)

eS/edit?usp=share_link&oid=110928341958899617590&rtopof=true&sd=true) Їх застосування на уроках сприяло реалізації завдань Концепції національно – патріотичного виховання, виховувало любов до своєї малої батьківщини – села, міста, учнівського колективу, місцевих традицій, до історії, самоідентифікації маленького українця. [1].

Наскрізна лінія «Громадянська відповідальність» передбачає розвиток в учнів здатності до міжкультурного спілкування для життя в полікультурному суспільстві. [9] Сприймаю урок іноземної мови як початок культурної взаємодії своїх учнів з представниками інших культур, як майданчик для розвитку умінь сприймати та порівнювати різні культури, що можна ефективно здійснити через виконання колективних дослідницьких робіт, групові проекти та інші види колективної взаємодії, де учні навчаються співпраці, толерантності. Часто пропоную своїм вихованцям стати дослідниками англійських країн в Country Study Corner, де вони отримують пошукові завдання різного рівня складності, щоб на своєму рівні здійснити дослідження певних аспектів теми. Учні 5 класу, які працюють над темою “Discover the UK”, складають буклет про важливі факти життя в країні, порівнюючи це з реаліями нашої батьківщини. Шестикласники під час опрацювання матеріалу “Great Britain: London” досліджують окремі частини Лондона та складають путівник «Топ 10 атракцій столиці Великої Британії». Восьмикласники, опановуючи тему “Geographical outlook”, збирають інформацію для презентації про інтернет-мандрівку частинами Об’єднаного королівства «Великобританія очима українського мандрівника». Темми, що вивчаються в 9 класі, – “The UK today” та «Cities of the UK”, дають можливість реалізувати такий дослідницький проект, як «Книга рекордів Гіннеса: найкраще місто для життя в Об’єднаному Королівстві», або ж «Путівник визначними місцями країни». В 11 класі суттєвий поштовх до культурного збагачення учні мають в темі “English-speaking countries”. Найкреативніші одинадцятикласники можуть спробувати себе у ролі авторів популярного тревел – шоу «Світ навиворіт» та відкрити цікаві сторінки життя в англійських країнах або скласти путівник «Десять маловідомих англійських країн». Своєю ефективністю також доводить і рольова гра, де учні виконують роль журналістів “Interview the country leader”.

Тема війни, протистояння України ворожій агресії, ролі кожного в наблизенні нашої перемоги стала актуальною і на уроках іноземної мови. Короткі повідомлення про успіхи ЗСУ у війні, волонтерські зусилля та наших героїв стають частими темами для Warming up. Поява нових реалій та потреби уміти розповідати світові про війну в Україні спонукала до активного вивчення лексики військової тематики на зразок lend – lease, star link, martial law, drone, air defense, shelter, air raid siren. Згодом разом з учнями складаємо словничок термінів, щоб застосовувати його в усних та письмових повідомленнях про боротьбу України з ворогом.

Помічаючи тенденцію до активного використання великої кількості англійських запозичень без усвідомлення їх значення рідною мовою, як це раніше було з русизмами, під час тижня англійської мови запропонувала конкурс «Чи знаєш ти українські відповідники відомих англіцизмів?», в ході якого учні встановили відповідності між donate – донат – пожертва, denuclearisation – денукліалізація – ядерне роззброєння та багатьма іншими словами такого типу. Виконання цього завдання дало змогу учням і розширити свій

лексичний запас з обох мов і переконалися в необхідності пам’ятати слова Великого Кобзаря «І чужому научайтесь, й свого не цурайтесь», а разом і відчути гордість бути громадянином своєї країни. https://drive.google.com/drive/folders/1siV0JE2lluP4iFd7y7iWri3MpwEdGpKs?usp=share_link

Під час тижня англійської мови в школі старшокласники були залучені до створення постерів про країни, що найбільше допомагають Україні в нашій боротьбі проти агресора, де їм довелося знаходити актуальну інформацію з конкретними фактами та фото, а також брати інтерв’ю у своїх однокласників, що з початком війни виїхали за кордон та могли з власного досвіду розповісти про допомогу Польщі, Чехії, Німеччини, Великобританії та Канади українським біженцям.

Для креативного письмового завдання пропоную короткі есе за зразком або ж твір – роздум на одну із тем: «Яким було б ваше життя, якби ви жили в цій країні?», «Місце, яке я обов’язково відвідаю після перемоги», «Яким я бачу майбутнє України після перемоги».

Військовий стан, соціально-політичні та інформаційно-комунікаційні зміни сьогодення, активізація міжнародних контактів насамперед з метою розповідати світу правду про агресію Росії та заручитись всебічною підтримкою цих країн для протистояння ворогу, збільшення попиту на навчання та роботу за кордоном сприяє утвердженню іноземної мови як засобу активізації діалогу культур, підвищує її роль у загальноосвітньому і культурному рівні підготовки шкільної молоді. Це також доповнює усвідомлення її значення для життя та успішної самореалізації у полікультурному світовому просторі, що загалом відкриває багато потенційних можливостей для підвищення якості викладання предмета та формування ключових компетентностей.

Використані джерела

1. Концепція національно – патріотичного виховання дітей та молоді. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0641729-15#Text>
2. Державний стандарт початкової загальної освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/>.
3. Концепція Нової української школи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/novaukrayinskashkola>
4. Громадянська відповідальність: 80 вправ для формування громадянської та соціальної компетентностей під час вивчення різних шкільних предметів. 5-9 клас. Посібник для вчителя. Київ, 2017. 136 с.
5. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні. Режим доступу: <https://nenc.gov.ua/wp-content/uploads/2015/05/gromado.pdf>
6. А. Нерсисян, А.О. Піроженко, Англійська мова 11 клас — Київ: Видавництво «Перун» 2019.
7. А. Нерсисян, А.О. Піроженко, Англійська мова 10 клас — Київ: Видавництво «Перун» 2018.
8. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. 5-9 класи, К., 2017 р.
9. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/>.
10. Савченко О. Навчальна програма. Початкова школа 1 – 4 класи. Режим доступу: <https://elit.dinternal.com.ua/image/data/forTeacher/programa-pochatkovoi-shkoly-savchenko.pdf>